

Суратмачлиси № 9

мачлиси васеи Шӯрои олимони факултети забонҳои хориҷии МДТ-и
“Донишгоҳи давлатии Хуҷанд ба номи академик Бобочон Ғафуров”

аз 30-юми апрели соли 2022

Иштирок доштанд:

раис ва аъзои Шӯрои олимони факултети забонҳои хориҷӣ, муқарризони ҳолиси экспертизаи давраи дуҷуми диссертатсия – дотсентон Пӯлодова Н.Ю. ва Файзиёва С.А., роҳбарони илмии диссертатсияи баррасишаванда – профессорон Ҳасанзода А.А. ва Азимова М.Н., докторони илми филология, профессорони кафедраи забони тоҷикӣ Шокиров Т.С., Ваҳҳобов Т., профессори кафедраи методикаи таълими забон ва адабиёти тоҷик Абдуқодиров А., дотсенти кафедраи адабиёти тоҷик Ёзбеков С.

Рӯзнома:

1. Баррасии диссертатсияи унвонҷӯи кафедраи фонетика ва лексикологияи забони англисии факултети забонҳои хориҷии МДТ-и “Донишгоҳи давлатии Хуҷанд ба номи академик Бобочон Ғафуров” оид ба экспертизаи давраи дуҷуми диссертатсия дар мавзӯи «Хусусиятҳои фарҳангҳои фразеологӣ дар забонҳои гуногунсохт (дар мисоли забонҳои тоҷикӣ, русӣ ва англисӣ)».

Шунида шуд:

Абдуллоева М. А. – раиси Шӯрои олимони факултети забонҳои хориҷӣ, д.и.п., профессор маҷлисро кушода, иброз дошт, ки дар рӯзномаи маҷлис масъалаи аввал баррасии диссертатсияи унвонҷӯи кафедраи фонетика ва лексикологияи забони англисӣ Воҳидова Нодири Абдусатторовна дар мавзӯи «Хусусиятҳои фарҳангҳои фразеологӣ дар

забонҳои гуногунсохт (дар мисоли забонҳои тоҷикӣ, русӣ ва англисӣ)» барои экспертизаи давраи дуюм (аз рӯйи талаботи Низомномаи нави Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон) мебошад.

Роҳбарони илмии диссертатсия д.и.ф., профессор Ҳасанзода Абдучамол Ашраф ва д.и.ф., профессор Азимова Матлуба Нуритдиновна мебошанд.

Мақсади экспертизаи давраи дуюм ба ҳимоя мувофиқ будан ё набудани диссертатсия, пешниҳоди он ба Шӯрои дифоъ (агар мувофиқ бошад) барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои филология аз рӯйи ихтисоси 10.02.00 – Забоншиносӣ (10.02.20 – Забоншиносии муқоисавӣ-таърихӣ, қиёсӣ ва муқобилавӣ) мебошад.

Сухан барои шинос кардан бо муҳтавои диссертатсия ба унвонҷӯ Воҳидова Н.А. дар мавзӯи «Хусусиятҳои фарҳангҳои фразеологӣ дар забонҳои гуногунсохт (дар мисоли забонҳои тоҷикӣ, русӣ ва англисӣ)» дода шуд. Унвонҷӯ Воҳидова Н.А. дар маърузаи худ оид ба мақсад, вазифа ва муҳтавои диссертатсия гуфт:

“Иҷозат фармояд, рисолаи номзадии худро зери унвони «Хусусиятҳои фарҳангҳои фразеологӣ дар забонҳои гуногунсохт (дар мисоли забонҳои тоҷикӣ, русӣ ва англисӣ)» пешниҳод намоям. Диссертатсия аз муқаддима, се боб, хулоса иборат буда, дар ҳаҷми 179 саҳифаи чопи компютерӣ таълиф гаштааст.

Таҳлили муқоисавии ду ва зиёда фарҳангҳои фразеологӣ забонҳои гуногунсохт ё гуногунсистема на танҳо воситаи тақмили фарҳангҳои ҳар яки ин забонҳо, балки дар инкишофи фразеографияи умумӣ низ хеле муҳим арзёбӣ мегардад.

Интихоби фразеографияи забонҳои русӣ ва англисӣ барои муқоиса бо забони тоҷикӣ вобаста ба мавқеи ин забонҳо дар ҷомеа низ сурат гирифтааст: забони тоҷикӣ – забони қадимаи миллӣ, русӣ – забони

байналмилалӣ (мерос аз замони шӯравӣ), англисӣ – бонуфузтарин забони байналхалқӣ (забони тамоми дунё) мебошад.

Мақсади таҳқиқот иборат аз нишон додани роҳҳои асосии таҳаввули фразеологияи се забони муқоисашаванда ва нақши фарҳангҳои фразеологӣ дар ташаккули илми фразеология ва дар муқоисаи типологӣ нишон додани умумият ва тафовутҳои фарҳангҳои фразеологии забонҳои тоҷикӣ, русӣ ва англисӣ мебошад.

Матлаби ниҳой аз таҳқиқ дар асоси таҷрибаи то айёми мо ҳосилгардида пайдо кардани усули беҳтарини тадвини фарҳанги фразеологии забонҳои муқоисашаванда ва забонҳои дигар аст. Яке аз вазифаҳои муҳими диссертатсия бо назардошти таҷрибаи пешқадам, ки то рӯзҳои мо муяссар гаштааст, умумият бахшидан ба принципҳои тадвини фарҳангҳои фразеологӣ мебошад, ки роҳи таҳқиқ ва таълими фразеологияи забонҳоро равшан, усули корро бо фарҳангҳо қулай ва осон мегардонад.

Барои расидан ба ҳадаф дар назди рисола ҳалли чунин **вазифаҳо** меистанд:

- нишон додани заминаҳои пайдоиш ва вусъати фразеография дар раванди ташаккули фарҳангшиносии забонҳои муқоисашаванда;
- нишон додани нақши **ФФ** дар омӯзиши масъалаҳои фразеологияи забонҳо дар асоси сарсухан ва мақолаҳои илмӣ-методологии дохили фарҳангҳо;
- муайян кардани принципҳои тадвини **ФФ** дар забонҳои гуногунсохт дар мисоли забонҳои тоҷикӣ, русӣ ва англисӣ;
- нишон додани умумият ва фарқи усулҳои зикри моддаҳои фразеологӣ дар **ФФ**-и забонҳои гуногунсохт;
- нишон додани роҳу усулҳои шарҳи моддаҳои фразеологӣ тавассути ишораҳои маъноӣ ва услубии фразеографӣ;
- шарҳи мафҳумҳо ва истилоҳоти хоси фразеографияи забонҳои муқоисашаванда.

Таҳқиқот бо барномаҳои давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба амалисозии сиёсати забон дар мамлакат дар марҳалаи ҳозира робитаи мустақим дорад, ки дар асоси «Барномаи рушди забони давлатӣ барои солҳои 2020-2030» (қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 28 ноябри соли 2020, № 647) ва «Барномаи давлатии тақмили таълим ва омӯзиши забонҳои русӣ ва англисӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2030» (қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 августи соли 2019, № 438) дар амал татбиқ мегардад.

Асосҳои назариявӣю методологии рисола ба дастовардҳои олимони тоҷик, рус ва хориҷи дур В.А. Капранов, Ҳ. Рауфов, М. Фозилов, А. Нуров, П. Ҷамшедов, А. Мамадназаров, А.В. Кунин, А.М. Мелерович, А.И. Молотков, Э. Брюэр, Р.Л. Коллисон, Б.Л.К. Хендерсон ва дигарон таъя дорад. Аз фарҳангҳои дузабона (тарҷумавӣ) ва сезабонаи таҳқиқӣ асарҳои А.В. Кунин, И.А. Александров, В.А. Капранов, Е.Ф. Арсентева, Р.А. Аюпова, П. Ҷамшедов, А. Мамадназаров, Г.Б. Баракаева ва дигарон ба кор бурда шудаанд.

Аз маводи ҷамъоварда аён гардид, ки доир ба забонҳои муқоисашаванда зиёда аз 20 фарҳанги фразеологӣ таълиф гаштаанд, ки теъдоди зиёди онҳо бо забонҳои русӣ ва англисӣ тааллуқ дорад. Табиист, ки дар доираи як рисолаи номзадӣ ба таҳлил фаро гирифтани онҳо имкон надорад ва ҳамин зарурат аз ҳадафҳои асосии диссертатсия барнамеояд. Аз ин рӯ, дар қисмати фразеографияи тоҷикӣ асосан ба **фарҳангҳои М. Фозилов «Фарҳанги ибораҳои рехтаи забони адабии тоҷик»** дар ду ҷилд (Душанбе, 1963, 1964) ва «Фарҳанги зарбулмасал, мақол ва афоризмҳои тоҷикию форсӣ дар се ҷилд (Душанбе, 1975, 1977, 2014)», аз фразеографияи русӣ ва англисӣ бо назардошти манбаъҳои дигар ба фарҳангҳои якзабона ва дузабонаи аз ҷониби олимон ҳамчун луғатҳои муқаммал пазируфташуда таъя кардем. Инҳо **нашри 4-уми «Фразеологический словарь русского языка»** («Фарҳанги фразеологии забони русӣ») зери таҳрири А.И. Молотков (1986) ва **нашрҳои 3-юму 4-**

уми «Англо-русский фразеологический словарь» («Фарҳанги фразеологии англисӣ-русӣ»)-и А.В. Кунин (1967, 1984) мебошанд. Афзалияти фарҳангҳои мазкур дар он аст, ки, аз як тараф, таҷрибаи чандинсолаи фарҳангшиносӣ ба кор бурда шудааст, аз ҷониби дигар, онҳо дорои мақолаҳои муфассали илмӣ-фразеографӣ буда, доир ба масъалаҳои умдаи фразеология ва фразеография ақидаҳои олимонро низ дар бар гирифтаанд. Иловадан ба ин манбаъҳо дар мавридҳои зарурӣ аз сарчашмаҳои дигари назариявӣ ва амалии соҳаи луғатшиносии забонҳои муқоисашаванда, аз ҷумла, асарҳои илмӣ ва луғатномаҳои тафсирий, лаҳҷавӣ, тарҷумавӣ, фарҳангҳои осори адибон ва ғ. ба кор бурда шуд.

Диссертатсия аз се боби бо ҳам марбут иборат аст.

Боби якум - «Аз таърихи ташаккули фразеографияи забонҳои гуногунсохт» ном дошта, аз 3 банди зерин иборат аст:

1.1. Фразеография дар масири фарҳангшиносии тоҷикӣ

1.2. Аз таърихи ташаккули фразеографияи русӣ ва нақши он дар тадвини луғатҳои русӣ-тоҷикӣ ва тоҷикӣ-русӣ

1.3. Фразеографияи англисӣ дар масири таърих ва нақши он дар тадвини луғатҳои англисӣ-тоҷикӣ ва тоҷикӣ-англисӣ

Боби дуюм - «Нақши фразеография дар рушди фразеологияи забонҳои гуногунсохт»

2.1. Масоили фразеология дар фразеографияи тоҷикӣ

2.2. Масоили фразеология дар фразеографияи русӣ

2.3. Масоили фразеология дар фразеографияи англисӣ

Боби сеюм - «Усулҳои шарҳи ВФ дар фарҳангҳои фразеологии забонҳои гуногунсохт».

3.1. Усулҳои қайд ва шарҳи моддаҳои луғавӣ, дар фарҳангҳои фразеологии тоҷикӣ

3.2. Усулҳои қайд ва шарҳи моддаҳои луғавӣ дар фарҳангҳои фразеологии русӣ

3.3. Усулҳои қайд ва шарҳи моддаҳои луғавӣ дар фарҳангҳои фразеологӣи англисӣ

Амалисозии ҳамаи ин бобу бандҳо дар қисмати “Нуктаҳои ба ҳимоя пешниҳодшаванда”-и диссертатсия ифода ёфта, дар хулосаи бобҳо ва хулосаи ҷамъбастии диссертатсия баён гардидааст”.

Сипас, диссертант дар бораи дастовардҳои фразеографияи забонҳои тоҷикӣ, русӣ ва англисӣ истода гузашт. Ҳамчунин идомаи маърӯза ба норасоҳои соҳа дар ҳар се забон бахшида шуд, ки муаллифи рисола дар қиёс ва муқобилаи фарҳангҳои фразеологӣ муайян кардааст.

Дар идома қайд карда шуд, ки дар диссертатсия аз хулоса ва натиҷаҳои таҳқиқ дар 8 банд **пешниҳодҳо** дода шудаанд.

Дар бораи **навгонии** рисола унвонҷӯ иброз дошт, ки дар таърихи забоншиносӣ бори аввал роҳи усулҳои истифодаи маводи фарҳангҳои фразеологӣи тоҷикӣ аз нуктаи назари муқоисаи типологӣ дар се забони гуногунсохт (дар мисоли забонҳои тоҷикӣ, русӣ ва англисӣ) мавриди таҳқиқи монографӣ қарор дорад. Хулосаҳое, ки аз муқоисаи маводи фразеографияи забонҳо бармеоянд, бо зикри пешниҳодҳо оид ба умумият бахшидан ба принципҳои тадвини фарҳангҳои фразеологӣи забонҳои гуногунсохт нигаронида шудаанд.

Мазмуни диссертатсия дар 13 мақолаи илмӣ (аз ҷумла, 5 мақола дар нашрияҳои тавсиявии КОА (Комиссияи олии аттестатсионӣ)-и назди Президенти ҶТ) ба мутахассисон ва доираи васеи хонандагон пешниҳод шудааст.

Дар қисмати саволу ҷавоби маҷлис ба унвонҷӯ чунин саволҳо дода шуданд:

Савол: профессор Шокиров Т.С. – Маърӯзаи унвонҷӯ пурмухтаво буд, ман онро бодикқат гӯш кардам. Барои чӣ маҳз се забонро интихоб кардед, ҳол он ки барои муқоиса ду забон: тоҷикӣ-русӣ ё тоҷикӣ-англисӣ кифоя набуд?

Савол: – Шумо дар гузориши худ дар бораи фарҳангҳои муосири тоҷик истода гузаштед, оё дар давраи классикӣ фарҳангҳои фразеологии тоҷикӣ набуданд?

Ҷавоб: - Ташаккур барои саволҳо, мақсади диссертатсияи мо дар муқоиса омӯхтани хусусиятҳои фарҳангҳои фразеологии забонҳои гуногунсохт аст. Забони русӣ забони байни миллатҳо (мерос аз Иттиҳоди шӯравӣ), забони англисӣ – забони машҳуртарини байналхалқӣ мебошад. Мақсади мо дар заминаи муқоисаи се забон пурратар амалӣ мегардад.

Нисбати саволи дуюм гуфтаниам, ки, албатта, дар давраи классикӣ низ фарҳангҳои зиёд буданд. Масалан, “Луғати фурс”-и Асадии Тӯсӣ (асри XI), фарҳангҳои “Чароғи ҳидоят”-и Алихони Орзу (асри XIII), “Мусталаҳот-уш-шуаро”-и Вораста, “Баҳори Аҷам”-и Рой Тик Чанд Баҳор. Вале дар фарҳангҳои фразеологии муосир (М. Ҷозилов) маълумоти муқаммал ҳаст, аз ин рӯ, мо бештар ба фарҳангҳои муосир истодем.

Савол: дотсент Ёзбеков С.– Маълум аст, ки диссертатсияи Шумо ба муқоисаи се забони маъруф – тоҷикӣ, русӣ ва англисӣ бахшида шудааст. Нақши ин забонҳо ва таъсирпазирии онҳо дар ҳалли масъалаҳои мавзӯӣ чӣ гуна аст?

Ҷавоб: - Ташаккур, ҳамаи ин се забон дар рушди фарҳангҳо нақши муайян доранд, вале нақши забонҳои русӣ ва англисӣ бештар аст, зеро доир ба ин забонҳо луғатҳои зиёд таълиф шудаанд.

Раиси маҷлис суҳанро барои тақриз ба муқарризи холис н.и.ф., дотсенти кафедраи забонҳои хориҷии Донишгоҳи давлатии ҳуқуқ, бизнес ва сиёсати Тоҷикистон Пӯлодова Наима Юсуфовна дод.

Гузориши муқарризи холис Пӯлодова Н.Ю.:

Фарҳангҳои фразеологӣ дар таҳқиқ ва таълими забонҳо ҳамчун манбаи илмӣ ва амалӣ хидмат менамоянд. Онҳо воситаи муҳимми ташкили корҳои таҳқиқотӣ ва таълимӣ ба шумор мераванд.

Мақсади асосӣ аз интихоби мавзӯи диссертатсияи унвончӯ Воҳидова Н.А. «Хусусиятҳои фарҳангҳои фразеологӣ дар забонҳои гуногунсохт (дар мисоли забонҳои тоҷикӣ, русӣ ва англисӣ)» таҳлили ҳарҷонибаи фарҳангҳои фразеологӣ дар муқоисавии типологии забонҳои он аз се боб ва нух банд фароҳам омадааст.

Дар диссертатсия заминаи асосии таҳлилро се манбаи фарҳангӣ ташкил кардааст: **дар забони тоҷикӣ** - “Фарҳанги ибораҳои рехтаи забони адабии тоҷик”-и М. Фозилов бо сарсухани муфассали илмӣ; **дар забони русӣ** – наشري 4-уми “Фарҳанги фразеологии забони русӣ” бо мақолаи алоҳидаи илмии А.И. Молотков бо номи “Фразеологизмҳои забони русӣ ва принципҳои шарҳи онҳо”; **дар забони англисӣ** – дар наشري 3-юми “Фарҳанги фразеологии англисӣ-русӣ” мақолаи илмии А.В. Кунин бо номи “Мафҳумҳои асосии фразеологияи англисӣ ҳамчун фанни лингвистӣ”.

Дар сарсухан ва мақолаҳои номбурда афкори фарҳангшиногонии маъруф, дар бандҳои муфассал ба моҳияти категорияҳои фразеологӣ ҳарҷониба назар карда шудааст. Чунончи, дар фарҳангҳои русӣ ва англисӣ ҷанбаи назариявии воҳидҳои фразеологиро метавон аз номгузориҳои бандҳо дарк кард. Аз ҷумла, дар мақолаи “Фарҳанги фразеологии русӣ” (А.И. Молотков) бандҳо чунин гузориш ёфтаанд: “Аломатҳои категориалии фразеологизмҳо”, “Фразеологизм ва калима”, “Шакли хоси фразеологизм”, Шаклҳои парадигмавии фразеологизм”, “Фразеологизм ва ғайрифразеологизм”, “Тавзеҳи хусусиятҳои таърихӣ-замонӣ ва услубии фразеологизмҳо” “Таносуби лексикӣ ва грамматикӣи фразеологизмҳо бо калима дар нутқ” ва ғ.

Дар мақолаи илмии “Фарҳанги фразеологии англисӣ-русӣ” (А.В. Кунин) дар номи бандҳо истилоҳоти хос ба кор рафтаанд, ки далели илмияти масъалаҳои таҳлилшаванда мебошанд, ба мисли “Навъҳои вобастагии ҷузъҳои воҳидҳои фразеологӣ”, “Масъалаҳои сохторӣ-семантикӣи бетамсилагии (“немоделированность”) воҳидҳои

фразеологӣ”, “Устуворияти воҳидҳои фразеологӣ”, “Қаринанокии фразеологизм ва синонимияи сохторӣ”, “Мунфасилашаклии воҳидҳои фразеологӣ”, “Навҳои таркибҳои устувори калимаҳо бо хосияти ғайрифразеологӣ” ва ғ. дар мақолаҳо бо мақсади тасдиқ ва ё инкори афкори баҳснок андешаҳои як қатор забоншиносони рус ва хориҷӣ ба риштаи таҳлил кашида шудаанд.

Мақолаҳои номбурда аксар бо услуби илмӣ-академӣ таълиф ёфтаанд. Хидмати унвонҷӯ Воҳидова Н.А., пеш аз ҳама, дар он аст, ки назарияи мураккаби мутахассисони сатҳи ҷаҳониро ба забони тоҷикӣ манзур ва маънидод кардааст, дар акси ҳол маълумоти арзишманди илмии манбаъҳои муҳим аз мадди назари олимон ва омӯзгорони тоҷикзабон дур бимонад.

Он чӣ гуфта шуд ба аҳамияти назариявии рисола мансуб аст. Мувофиқи талаботи Низомномаи шӯрои диссертатсионӣ аҳамияти амалии кор аз рӯйи натиҷаҳои таҳқиқот дар тавсияҳо баён ёфтааст.

Ногуфта намонад, ки дар диссертатсия баъзе норасоӣҳо ба назар мерасанд, ки онҳоро бояд бартараф кард:

1. Дар матни диссертатсия баъзан такрори фикр мушоҳида мегардад (ишора шуд).
2. Дар боби 1-ум ибтидои фарҳангшиносии тоҷикӣ “Луғати фурс”-и Асадии Тӯсӣ ном бурда шудааст, аммо дар боби 3-юм “Ҷароғи ҳидоят” омадааст. Шояд аз ҷумла калимае афтада бошад, чунки “Ҷароғи ҳидоят” фарҳанги фразеологӣ мебошад.
3. Дар матни диссертатсия чанд хатоҳои имлоиву китобатӣ мавҷуданд, ки ислоҳашон мушкил нест (дар ҳошияҳо ишора шудаанд).

Дар охир андешаҳоро метавон чунин **хулоса** кард: мазмуни диссертатсия бо ном ва шиноснома (шифр)-и ихтисос мувофиқ аст, мавзӯъ марбут ба амалисозии стратегияи давлатии рушди забонҳои тоҷикӣ, русӣ ва англисӣ ва такмили таълими онҳо мебошад, теъдод ва мазмуни интишороти муҳтавои диссертатсия ва авторефератро ифода

менамояд, барои татбиқи натиҷаҳои таҳқиқот тавсияҳо дода шудаанд, диссертатсия маҳсули ҷустуҷӯҳои илмӣ доғалаб Воҳидова Н.А. мебошад.

Диссертатсияи Воҳидова Нодира Абдусатторовнаро дар мавзӯи «Хусусиятҳои фарҳангҳои фразеологӣ дар забонҳои гуногунсохт (дар мисоли забонҳои тоҷикӣ, русӣ ва англисӣ)» бо назардошти ислоҳи норасоӣҳо ба Шӯрои диссертатсионии 6D. КОА – 037 назди МДТ-и «Донишгоҳи давлатии Хучанд ба номи академик Бобоҷон Ғафуров» ба ҳимоя тавсия кардан мумкин аст ва ҳуди муаллиф Воҳидова Н.А. шоистаи дараҷаи илмӣ номзади илмҳои филология мебошад.

Гузориши муқарризи холис Файзиева С.А.:

Ҷаҳонгарой ё ба истилоҳи байналмилалӣ глобализатсия аз масъалаҳои назаррастарини асри XXI маҳсуб меёбад. Он имконияти васеи рушди соҳаҳои хоҷагии халқ, илм, техника ва фарҳангро барои ҳамаи халқияту миллатҳо меорад. Ин дар мавриде муяссар мешавад, ки халқу миллатҳо аз комёбиҳои ҷаҳони муосир огоҳ шаванд ва роҳу равиши комёб шуданро дарёбанд. Дар ин бобат шартҳои аввал дар сатҳи зарурӣ донишҷӯи забонҳои маъруфи замона мебошад. Аз ин рӯ, таълим ва омӯзиши забонҳои русӣ ва англисӣ на танҳо ҳамчун забони муоширати байни одамон, балки ҳамчун забони робитаи бисёрҷонибаи байналмилалӣ ва ба роҳ мондани ҳамкориҳои судманд дар ҳамаи соҳаҳои хоҷагии халқҳо бештар аҳамият пайдо карда, дар қатори вазифаҳои стратегии фарҳанги миллии ҷой мегирад.

Мавзӯи ва муҳтавои диссертатсияи Воҳидова Н.А. «Хусусиятҳои фарҳангҳои фразеологӣ дар забонҳои гуногунсохт (дар мисоли забонҳои тоҷикӣ, русӣ ва англисӣ)» ба ҳамин рисолати муҳим – рушди забонҳои тоҷикӣ, русӣ ва англисӣ ва ба дараҷаи ҷаҳонӣ бардоштани сатҳи таълим ва омӯзиши онҳо нигаронида шудааст.

Имрӯз аз ҷониби олимону омӯзгорон эътироф шудааст, ки самараноктарин усули омӯзиши забонҳои хориҷӣ дар муқоисаи типологӣ

бо така ба забони модарӣ (тоҷикӣ) ба роҳ мондани таълим мебошад. Дар ин сурат, аз як тараф, дар қиёс бо забонҳои маъруф сатҳи сифати забони милли аён мегардад, аз ҷониби дигр, забони милли дар кори азбар кардани забонҳои хориҷӣ ба сифати забони таъҷогоҳӣ хидмат менамояд. Аз ин лиҳоз, диссертатсияи мавриди назарро ба сифати намунаи воқеӣ мисол овардан айни муддао мебошад, ки он ба муқоисаи типологии се забони гуногунсохт – тоҷикӣ, русӣ ва англисӣ дар соҳаи хеле ҷолиби забоншиносӣ – таҳқиқи хусусиятҳои умумӣ ва махсусиятҳои фарҳангҳои фразеологӣ бахшида шудааст.

Диссертатсия аз муқаддима, се боб, нӯҳ банд, хулоса ва тавсияҳо иборат буда, дар бобу бандҳои рисола фразеографияи забонҳои мазкур дар муқоиса мавриди таҳлил қарор ёфтааст. Чунончи: 1) масоили пайдоиш, таҳаввул ва ташаккул дар сатҳи ҳозираи қарор доштани фарҳангҳои фразеологӣ (боби якум); 2) нақши маводи илмию амалии фарҳангҳои фразеологӣ ҳамчун манбаи таҳқиқи фразеология (боби дуюм); 3) муайян намудани роҳу усулҳои методологии тадвини фарҳангҳои фразеологӣ дар системаи муқаммал – шинохти вазифаҳои фразеологӣ, ҷойгиркунии онҳо дар фарҳанг ва воситаҳои шарҳи маъноии моддаҳои фразеологӣ (боби сеюм) муҳтавои корро ташкил кардааст. Дар 10 банди диссертатсия натиҷаҳои таҳқиқ ҷамъбаст гардида, оид ба истифодаи таҷрибаи арзишманд дар соҳаи фразеография ва истифодаи он дар тақмили таълим дар асоси таҳлили луғатномаҳои фразеологии забонҳои тоҷикӣ, русӣ ва англисӣ тавсияҳо пешниҳод гардидаанд.

Дар диссертатсия мутобиқ ба талаботи Низомномаи нави Шӯрои диссертатсионӣ масъалаҳо ба таври мурағаб дар бандҳои муқаммал мавзӯӣ, дараҷаи омӯзиши таҳқиқот, робитаи таҳқиқот бо барномаҳои давлатӣ, мақсаду вазифаҳои омӯзиш, заминаҳои эмпирикии таҳқиқот, нағзониҳо, нуқтаҳои ба ҳимоя пешниҳодшаванда, аҳамияти назариявӣ амалӣ, тасвиби натиҷаҳои диссертатсия, интишорот аз рӯи мавзӯи диссертатсия маълумоти қонёқунанда дода шудааст.

Муқоисаву хулосаҳои таҳқиқот дар диссертатсия ба ду навъ сурат гирифтааст: 1) дар ҳар боб дар асоси гузориши типологии масъалаҳои таҳлилшаванда; 2) муқоисаи бевоситаи далелҳо дар забонҳои тоҷикӣ, русӣ ва англисӣ, ки дар охири боби 3-юм амалӣ гаштааст. Натиҷаҳои таҳқиқ дар хулосаи умумии диссертатсия ҷамъбаст гардида, зимни онҳо роҷеъ ба истифодаи онҳо пешниҳодҳо тазаққур ёфтаанд.

Ҳамин тавр, диссертатсияи Воҳидова Нодира Абдусатторовна дар мавзӯи «Хусусиятҳои фарҳангҳои фразеологӣ дар забонҳои гуногунсохт (дар мисоли забонҳои тоҷикӣ, русӣ ва англисӣ)» метавон таҳқиқоти анҷомёфта шуморид. Дар диссертатсия ханӯз норасоииҳои ҷузъӣ ба назар мерасанд, ки онҳоро ислоҳ бояд кард, аз ҷумла:

1. Зикри ному насаби олимон, амсоли А.И. Молотков, Аюпова Р.А., Саид Нафисӣ, Шаҳризоди Нақавӣ ва ғ. ягона карда шавад.

2. Мувофиқати рақамҳои дохили матни диссертатсия бо рақамҳои «Рӯйхати адабиёт» тафтиш карда шавад.

3. Чанде аз мисолҳо бо курсив ишора нагардидаанд, ки онҳоро ислоҳ бояд кард.

Дар маҷмӯъ, андешаҳои роҷеъ ба диссертатсияи мавриди назар метавон ҷунин хулоса кард: диссертатсия дар мавзӯи мубрам ва ханӯз таҳқиқнашуда таълиф гаштааст, мазмуни қор ба мавзӯъ ва шиноснома (шифр)-и ихтисос мутобиқ аст, автореферат муҳтавои диссертатсияро дар бар мегирад, диссертатсия маҳсули эҷоди унвонҷӯ мебошад.

Диссертатсияи Воҳидова Н.А. дар мавзӯи «Хусусиятҳои фарҳангҳои фразеологӣ дар забонҳои гуногунсохт (дар мисоли забонҳои тоҷикӣ, русӣ ва англисӣ)» ҷавобгӯи талаботи ҚОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва муаллифи он сазовори дараҷаи илмӣ, номзади илмҳои филология мебошад. Диссертатсия барои ҳимоя ба Шӯрои диссертатсионии 6D.ҚОА – 037 назди МДТ-и «Донишгоҳи давлатии Хуҷанд ба номи академик Бобоҷон Ғафуров» ба ҳимоя тавсия мешавад.

Суханронии дотсенти кафедраи фонетика ва лексикологияи забони англисӣ Неъматуллоева М.Н.:

Қайд карданиям, ки ман ҳамчун узви сексияи забоншиносии назди Шӯрои дифои рисолаҳои номзадии Донишгоҳи давлатии Хуҷанд ба номи академик Бобочон Ғафуров дар ҷаласа иштирок ва гузориш доштам. Дар он бо иштироки олимони соҳибтаҷриба, аз ҷумла, докторон Шокиров Т.С., Ваҳҳобов Т., Ҳасанзода А.А., докторант Олимҷонов М. ва нафарони дигар диссертатсияи Воҳидова Н.А. хеле батафсил муҳокима гардида, ба ҷуз зикри комёбиҳои унвончӯ, боз мушаххасан сухан аз норасоӣҳо ва ислоҳи онҳо рафта буд. Таъкид карданиям, ки диссертант бо камоли масъулият ба ислоҳи норасоӣҳо кӯшид: аз рӯйи дархостҳои муқарризон кор кард, рисоларо такмил дод.

Масалан, яке аз эродҳо ин буд, ки дар соҳаи лексикография ду мутахассиси номвар дорем: профессорон П. Ҷамшедов ва А. Мамадназаров. Дар варианти аввалаи диссертатсия дар бораи асарҳои онҳо маълумот ба назар намерасид. Минбаъд диссертатсия аз ин ҷиҳат низ хеле такмил дода шудааст.

Ҳамчунин дар диссертатсия дар бораи норасоӣҳои фарҳангҳои фразеологияи забонҳои тоҷикӣ, русӣ ва англисӣ сухан меравад.

Диссертатсия ба методологияи дурусти таҳқиқ асос ёфтааст, бобҳо бо ҳам дар алоқаи мантиқӣ қарор доранд, дар маҷмӯъ дар соҳаи фразеологияи муқоисавӣ таҳқиқоти мукамал ба миён омад.

Ман ҳам диссертатсияи Воҳидова Н.А. дар мавзӯи «Хусусиятҳои фарҳангҳои фразеологӣ дар забонҳои гуногунсохт (дар мисоли забонҳои тоҷикӣ, русӣ ва англисӣ)»-ро ҳамчун ҷавобгӯи талаботи КОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон сазовори дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои филология ва муаллифи онро шоистаи унвони номзади илмҳои филология мешуморам.

Суханронии роҳнамои илмии диссертатсия профессор Ҳасанзода Абдучамол Ашраф: рисолаи унвончӯ Воҳидова Н.А. дар сексияи

забоншиносии назди Шӯрои диссертатсионӣ мавриди баррасӣ қарор дошт. Дар муҳокимаи он олимони кафедраи забони тоҷикӣ, фонетика ва лексикологияи забони англисӣ ва кафедраи забони олмонӣ иштирок карда, дар такмили диссертатсия пешниҳодҳо карданд, аз рӯи онҳо унвонҷӯ хеле ҷиддӣ кор кард ва хатоҳо ислоҳ шуданд. Ман ҳамчун роҳнамои илмӣ диссертатсияро ба дифоъ пешниҳод менамоем.

Суханронии роҳнамои илмӣ диссертатсия профессор Азимова Матлуба Нуритдиновна: Дар баромадҳои Сарвари давлат, Пешвои миллат муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон ба такмили таълими забонҳои тоҷикӣ, русӣ ва англисӣ эътибори калон дода мешавад, дар се соли охир оид ба ин масъала барномаҳои дурнамои давлатӣ барои давраи то соли 2030 қабул ва роҳандозӣ карда шуданд. Диссертатсияи Воҳидова Н.А. дар мавзӯи «Хусусиятҳои фарҳангҳои фразеологӣ дар забонҳои гуногунсохт (дар мисоли забонҳои тоҷикӣ, русӣ ва англисӣ)» бо мақсади саҳм гузоштан дар иҷрои ҳамин барномаҳои нигаронида шудааст.

Унвонҷӯ Воҳидова Н.А. сармуаллимаи фаъоли кафедраи умумидонишгоҳии забонҳои хориҷӣ буда, бо корҳои илмӣ-таҳқиқотӣ муттасил машғул аст, рисолаи худро дар дараҷаи баланд омода кардааст. Ман аз фаъолияти унвонҷӯ қаноатмандам, кор бо масъулияти баланд тайёр шудааст, боварӣ дорам, ки ҳимояи диссертатсия дар сатҳи баланд мегузарад.

Суханронии муовини декани факултети забонҳои хориҷӣ оид ба корҳои таълим, н.и.ф., дотсент Юсупова М.И.: Ман унвонҷӯ Воҳидова Нодира Абдусатторовнаро бо анҷоми диссертатсияи номзадӣ табрик менамоем, боварӣ дорам, ки он бомуваффақият ҳимоя мегардад. Меҳроҳам изҳор намоям, ки Воҳидова Н.А. омӯзгори ботаҷриба низ мебошад, дар дарсхояш иштирок доштам, дарсхояшро дар сатҳи баланд мегузаронад. Аз нуқтаи назари омӯзгорӣ низ унвонҷӯ шоистаи дараҷаи номзади илмҳои филология мебошад.

Раиси маҷлис дар идомаи ҷаласа чунин лоиҳаи қарори маҷлисро пешниҳод намуд:

«Бо назардошти андешаҳои боло, ки ибраз шуданд, Шӯрои олимони факултети забонҳои хориҷии МДТ-и «Донишгоҳи давлатии Хучанд ба номи академик Бобочон Ғафуров» бо протоколи № 9 аз 30-юми апрели соли 2022 диссертатсияи Воҳидова Нодира Абдусатторовна дар мавзӯи «Хусусиятҳои фарҳангҳои фразеологӣ дар забонҳои гуногунсохт (дар мисоли забонҳои тоҷикӣ, русӣ ва англисӣ)» ҳамчун таҳқиқоти комилан анҷомёфта бо назардошти ислоҳи хатоҳои зикршуда барои баррасӣ ба Шӯрои диссертатсионии 6D.KOA – 037 назди МДТ-и «Донишгоҳи давлатии Хучанд ба номи академик Бобочон Ғафуров» оид ба дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои филология аз рӯйи ихтисоси 10.02.00 – Забоншиносӣ (10.02.20 - Забоншиносии муқоисавӣ-таърихӣ, қиёсӣ ва муқобилавӣ) пешниҳод карда шавад.

Иштирокдоранд: 21 нафар. Натиҷаи овоздиҳӣ:

“тарафдор” – 21 нафар, “зид” – нест, “бетараф” – нест.

Протоколи № 9 аз 30-юми апрели соли 2022.

Қарор яқдилона қабул шуд. Бо ҳамин маҷлис бо рӯзномаи зикршуда хотима ёфт.

Раиси маҷлис, профессор:

Абдуллоева М.А.

Котиби маҷлис, сармуаллима:

Ҳомидова Д.И.

“Имзоҳои М.А. Абдуллоева ва Д.И. Ҳомидоваро тасдиқ мекунам”.

Сардори Раёсати кадрҳо ва корҳои махсуси

МДТ-и «Донишгоҳи давлатии Хучанд

ба номи академик Бобочон Ғафуров»:

Наврӯзов Э.М.

Маълумот барои тамос:

Суроға: 735700 Ҷумҳурии Тоҷикистон, ш. Хучанд,

гузаргоҳи Б. Мавлонбеков 1.

Тел.: (+992) 900420202

E-mail: n.ehson@mail.ru